

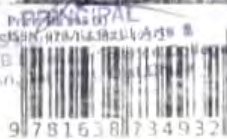
कोरोना महामारी आणि भारत

संपादक

डॉ. वाकणकर जी. बी.
प्रा. देवराये एस. एम.
डॉ. टेंगसे एस. ए.

Express Publishing
An imprint of National Press

कोरोना महामारी

आणि

भारत

- संपादक -

डॉ. वाकणकर जी.बी.

प्रा.देवराये एस.एम.

डॉ.टेंगसे एस.ए.

PRINC
f.S.S.'s. Smt. V.U
ate Dr. B.S. Desale
Sakri, Tal Sakri

NOTION PRESS

NOTION PRESS

India. Singapore. Malaysia.

Published by Notion Press 2021

Copyright © Wakankar G.B., Devraye S. M., Tengse S. A. 2021

All Rights Reserved.

ISBN 9781-6387-3493-2

This book has been published with all reasonable efforts taken to make the material error-free after the consent of the author. No part of this book shall be used, reproduced in any manner whatsoever without written permission from the author, except in the case of brief quotations embodied in critical articles and reviews.

The Author of this book is solely responsible and liable for its content including but not limited to the views, representations, descriptions, statements, information, opinions and references ["Content"]. The Content of this book shall not constitute or be construed or deemed to reflect the opinion or expression of the Publisher or Editor. Neither the Publisher nor Editor endorse or approve the Content of this book or guarantee the reliability, accuracy or completeness of the Content published herein and do not make any representations or warranties of any kind, express or implied, including but not limited to the implied warranties of merchantability, fitness for a particular purpose. The Publisher and Editor shall not be liable whatsoever for any errors, omissions, whether such errors or omissions result from negligence, accident, or any other cause or claims for loss or damages of any kind, including without limitation, indirect or consequential loss or damage arising out of use, inability to use, or about the reliability, accuracy or sufficiency of the information contained in this book.

PRINCIPAL

f.S.S's.Smt.V.U.Patil Arts &

ate Dr.B.S.Desale Science College

Sakri, Tal Sakri, Dist.Dhule

महाराष्ट्र शासनाची कोरोना विरुद्धची मोहीम :
'माझे कुटुंब , माझी जबाबदारी 'ते' मी जबाबदार'

शरद बाबुराव सोनवणे
राज्यशास्त्र विभाग,
श्रीमती विमलबाई उत्तमराव पाटील कला व
कै.डॉ.भास्कर सदाशिव देसले विज्ञान महाविद्यालय,
साक्री जि.धुळे - ४२४३०४
ई-मेल - sharadpolsci@gmail.com

=====

प्रस्तावना संपूर्ण जगभरात कोरोना महामारीने थैमान घातले असतांना त्याचा प्रकोप भारतातही झाला .भारतात कोविड-19 विषाणूचा पहिला रुग्ण मार्च 2020 मध्ये महाराष्ट्र राज्यात सापडला आणि त्यानंतर संपूर्ण राज्यात व देशभरात कोरोना महामारीचा प्रसार सुरु झाला .महाराष्ट्रातील मुंबई, पुणे, नागपूर व औरंगाबाद अशा महानगरांमध्ये तर कोरोना महामारीने कहरच केला .कारण महाराष्ट्रात अनेक राज्यातील लोक कामधंद्यासाठी येऊन राहत असल्यामुळेही महाराष्ट्र राज्यातील कोरोना आपत्ती अधिक गंभीर बनली .या संकटकाळात महाराष्ट्र शासन व प्रशासनाने प्रयत्नांची पराकाष्ठा करून कोविड-19 विषाणूच्या प्रसारावर बहुतांशी नियंत्रण मिळवले .त्यासाठी शासनाची सर्व भिस्त ही प्रामुख्याने आरोग्य कर्मचारी व पोलिस प्रशासन यांच्यावर होती, त्यांनी आपले कर्तव्य चोखपणे बजावले .अशा संकटकाळात कोरोना महामारीचा प्रादुर्भाव नियंत्रणासाठी महाराष्ट्र

PRINCIPAL
f.S.S's. Smt.V.U.Patil Arts &
Late Dr.B.S.Desale Science College
Sakri, Tal Sakri, Dist.Dhule

शासन व प्रशासनाने जी प्रयत्नांची शर्थ केली, त्याचा आढावा घेण्याचा प्रयत्न प्रस्तुत शोध निबंधात केला आहे.

महाराष्ट्रातील कोरोना महामारीचे संकट

महाराष्ट्रात कोरोनाचा पहिला रुग्ण 9 मार्च 2020 रोजी आढळून आला असला तरी राज्य शासनाने खबरदारीच्या उपाययोजना जानेवारी महिन्यापासूनच सुरु केल्या होत्या. त्यासाठी 'एपिडेमिक ऍक्ट' लागू करण्यात येऊन रुग्णांच्या हिताच्या दृष्टीने या कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यात आली. त्याचबरोबर मॉल, चित्रपटगृहे, शाळा, कार्यालये बंद करण्याबाबत टप्प्याटप्प्याने निर्णय घेण्यात आला. पुणे, पिंपरी-चिंचवड, नागपूर तसेच मुंबईतही कोरोनाचे रुग्ण आढळल्यानंतर महाराष्ट्रात टाळेबंदी करण्याचा निर्णय झाला आणि मुंबईची जीवनवाहिनी अशी ओळख असलेली लोकल सेवाही बंद झाली. त्यानंतर राज्य शासनाने सामान्य माणसाला केंद्रस्थानी ठेवून विविध निर्णय घेतले. रुग्णांची वाढती संख्या लक्षात घेऊन खाजगी रुग्णालयातील 80 टक्के खाटा शासनाने ताब्यात घेतल्या. मुंबईमध्ये दहा ते पंधरा दिवसांच्या कालावधीत 'जम्बो कोविड सेंटर्स' उभारण्यात आली. तसेच मार्च, एप्रिल, मे 2020 याकाळात दररोज राज्याचे मुख्यमंत्री, उपमुख्यमंत्री, गृहमंत्री व आरोग्यमंत्री हे सर्व जिल्हाधिकारी आणि विभागीय आयुक्तांशी सतत संपर्कात राहून परिस्थितीचा आढावा घेत होते. तसेच जनतेशी दूरसंचार साधनांद्वारे संवाद साधून लोकशिक्षण करत होते.

दरम्यान केंद्र सरकारच्या नियामक टीमने 5 मे 2020 रोजी मुंबईचा दौरा करून नजीकच्या काळात या शहरांमध्ये हजारो मृत्यू होण्याची भीती व्यक्त केली होती. तसेच काहींनी मुंबई शहर लष्कराच्या ताब्यात सोपवण्याची मागणी केली होती.

परिणामी मुंबईत दहशतीचे वातावरण पसरले होते २.परंतु या संकटावर महाराष्ट्र सरकार आणि मुंबई महानगरपालिका यांनी अत्यंत संयमाने आणि नियोजनबद्ध पद्धतीने मात करत कोरोना नियंत्रणाचे धारावी मॉडेल 'विकसित केले .तसेच कोरोना चाचणीसाठी राज्यातील प्रयोगशाळांची संख्या वाढविण्यात येऊन राज्यात सर्वसामान्य जनतेसाठी कोरोना चाचणी व मास्क'च्या किंमती देखील माफक करण्यात आल्या .यामुळे महाराष्ट्र शासनाला कोरोना महामारीचा वाढता प्रसार नियंत्रित ठेवणे शक्य झाले.

'माझे कुटुंब ,माझी जबाबदारी' मोहीम

राज्यातील कोरोना प्रादुर्भाव रोखण्यासाठी मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांच्या संकल्पनेतून 'माझे कुटुंब ,माझी जबाबदारी' योजना राबविण्यात आली .अतिशय सोप्या भाषेत प्रभावी संवादाच्या माध्यमातून ही संकल्पना समाजामध्ये रुजवून सर्वसामान्यांमध्ये आत्मविश्वास जगविण्याचे काम या माध्यमातून झाले .कोणत्याही वैद्यकीय चळवळीचा दीर्घकालीन लाभ मिळवून देण्यासाठी समाजाचा सहभाग अतिशय महत्त्वाचा असल्यामुळे लोकांना त्यासंबंधीचे ज्ञान देऊन त्यांचे सक्षमीकरण करणे गरजेचे असते . त्यादृष्टीने कोरोना विरुद्धच्या लढाईसाठी समाजाला जनजागृती करण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने 'माझे कुटुंब ,माझी जबाबदारी' ही योजना सुरु केली .या योजनेच्या माध्यमातून मास्कचा वापर, सुरक्षित अंतर आणि वारंवार हातधुणे या अतिशय मूलभूत दक्षतांची माहिती करून देत कोरोना विरुद्ध लोक लढा उभारला . या योजनेच्या द्वारे सरकारने समाजाला देखील त्यांच्या जबाबदारीची जाणीव करून दिली .त्यासाठी मुख्यमंत्र्यांनी 'मी जबाबदारी घेतो, तुम्ही खबरदारी घ्या' असे आवाहन जनतेला केले होते .या योजनेच्या माध्यमातून खूप प्रभावीपणे आरोग्य संवाद

साधण्यात येऊन कोरोना विरुद्धच्या लढ्यात प्रत्येक कुटुंब हे एक घटक मानून राज्यात सामूहिक सामाजिक फौज उभारण्यात आली. त्यामुळे समाजात एक प्रकारची मानसिक प्रतिकारक शक्ती निर्माण झाली.

'माझे कुटुंब, माझी जबाबदारी' ही योजना राज्यात दोन टप्प्यात राबविण्यात आली. पहिल्या टप्प्यात 99 टक्के म्हणजे 2.76 कोटी घरांपैकी 2.74 कोटी घरांचे सर्वेक्षण करण्यात आले. त्यामाध्यमातून 12.43 कोटीपैकी 11.92 कोटी लोकांशी थेट संपर्क साधण्यात आला. दुसऱ्या टप्प्यात 98 टक्के म्हणजे 2.70 कोटी घरांशी व 10.01 कोटी) 81 टक्के (व्यक्तींशी थेट संपर्क साधण्यात आला. या दोन्ही टप्प्यांत प्रशिक्षित पथकाद्वारे राज्यातील घराघरांना प्रत्यक्ष भेट देऊन प्रत्येक व्यक्तीची ताप व ऑक्सिजन पातळी यांची तपासणी करून इतर आजारांची चौकशी करण्यात आली. तसेच त्यांना कोरोना प्रतिबंधासाठी आरोग्य शिक्षण देण्यात आले. या योजनेअंतर्गत करण्यात आलेल्या या सर्वेक्षणानुसार 3.57 लाख ILI / SARI रुग्णांपैकी सुमारे 3.22 लाख रुग्णांची कोविड तपासणी करण्यात येऊन कोविड-19 संसर्ग झाल्याचे आढळून आलेल्या 51 हजार रुग्णांना वेळीच उपचार करण्यात आले. या योजनेच्या माध्यमातून आरोग्य पथकाने घरोघरी भेटी देऊन केलेल्या सर्वेक्षणांमध्ये मधुमेह असलेले 8.70 लाख, उच्चरक्तदाब असलेले 13 लाख, हृदयविकार असलेले 73 हजार, कर्करोग असलेले 17 हजार आणि इतर आजाराचे 1 लाख असे एकूण सुमारे 24 लाख कोमॉर्बीड रुग्ण आढळले. त्यांना आवश्यकतेनुसार पुढील उपचाराची सोय करण्यात आली. याप्रकारे महाराष्ट्र सरकारने राबविलेल्या कोरोना प्रतिबंधात्मक उपाययोजनांमुळे राज्यात कोरोनाची दुसरी लाट आली नाही एकीकडे दिल्ली, राजस्थान आणि पाश्चिमात्य देशांत पुन्हा एकदा

कोरोनाचा उद्रेक झाला असतानाही महाराष्ट्रातील दैनंदिन रुग्ण संख्या कमी होत गेली 4. याप्रकारे दोन महिने राबविण्यात आलेल्या माझे कुटुंब माझी जबाबदारी 'या अभियानांतर्गत 12 हजार आरोग्य कर्मचारी हे राज्यातील जनतेची आरोग्य तपासणी करण्यासाठी दोनदा 35 लाख कुटुंबापर्यंत पोहोचले .त्यानंतर 'नो मास्क नो एंट्री' हे अभियान सुरु करण्यात येऊन बसस्थानके , बसेस , टॅक्सी , दुकाने व कार्यालयांमध्ये हा संदेश असलेली भित्तीचित्रे आणि स्टिकर्स चिटकविण्यात आली .तसेच मास्क न घातलेल्या 5 लाखाहून अधिक लोकांना दंड आकारण्यात आला 5. कोरोना प्रतिबंधक लसीकरण मोहीमेस सुरुवात आणि नवीन कोरोना विषाणूचे आव्हान

देशभरात 16 जानेवारी 2021 पासून प्रथम कोरोना योद्ध्यांसाठी लसीकरण सुरु झाले .याप्रकारे 2021 ,या वर्षाच्या सुरुवातीलाच कोरोनाविरुद्ध भारतात जगातील सर्वात मोठी लसीकरण मोहीम सुरु झाली .पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते ऑनलाइन पद्धतीने 'सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे संतु निरामया' या श्लोकाने या मोहिमेचा शुभारंभ झाला आणि दिल्लीत मनिष कुमार नामक स्वच्छता कर्मचाऱ्याला देशातील पहिला डोस देण्यात आला 6. याप्रकारे ,गेले दहा महिने सुरु असलेले कोरोनासाठी विरोधातील युद्ध जिंकून कोरोनाला हद्दपार करण्याची सुरुवात देशभरात 16 जानेवारी 2021 पासून झाली .लसीकरणाच्या पहिल्या दिवशी देशभरातील एक लाख सहा हजार कोरोना योद्ध्यांना लसीची पहिली मात्रा देण्यात आली 7. महाराष्ट्र राज्याचे मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांच्या हस्ते मुंबईतील बीकेसी येथील कोरोना लसीकरण केंद्राचे उद्घाटन होऊन राज्यातील लसीकरणाच्या मोहिमेचा श्रीगणेश झाला .यावेळी बोलताना ते म्हणाले की ,कोरोनावरील लसीकरणाचा कार्यक्रम हे एक

PRINCIPAL
T.S.S.'s. Sakri, V.U. Patil Arts 28
Dr. B.S. Desale Science College
Sakri, Tal Sakri, Dist. Dhule

क्रांतिकारक पाऊल असले तरी लस घेतल्यानंतर देखील सर्वांनी 'मास्कचा वापर', 'हात धुणे' आणि सुरक्षित अंतर 'या त्रिसूत्रीचा विसर पडू देता कामा नये'. कारण अजूनही कोरोना विषाणू संपूर्णपणे नाहीसा झालेला नसून ब्रिटन व इतर पाश्चिमात्य देशांमध्ये कोरोनाचा नवीन उतपरिवर्तित विषाणू आला असून तो अधिक घातक असल्याचे पुरले मिळाले असल्याची माहिती ब्रिटनचे पंतप्रधान बोरीस जॉन्सन यांनी दिली आहे. या नव्या कोविड-19 विषाणूच्या प्रकाराचा संसर्ग झालेल्या भारतातील लोकांची संख्या 150 वर पोहोचली असल्याचे केंद्रीय आरोग्य मंत्रालयाने म्हटले आहे. म्हणून कोरोनावर जरी लस निघाली असली तरी नव्या कोरोना विषाणूचे आव्हान निर्माण झाले असल्याचे दिसते आणि या आपत्तीचे देखील निवारण करण्यासाठी नागरिकांनी शासन निर्देशांचे पालन गरजेचे आहे.

कोरोना लसीकरणाचा दुसरा टप्पा 1 मार्च 2021 पासून देशभर सुरु झाला. या टप्प्यात 60 पेक्षा अधिक वय असणाऱ्या आणि 45 वर्षांवरील गंभीर आजाराने ग्रस्त नागरिकांसाठी लसीकरण सुरु झाले. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी या दिवशी भारतीय आयुर्विज्ञान संस्थेत) एम्स (भारतीय औषध निर्माती कंपनी भारत बायोटेकच्या 'कोव्हॅक्सीन'चा पहिला डोस घेतला¹⁰. यानंतर सर्व वयोगटातील व सर्व थरातील नागरिकांसाठी सरकारी आणि खाजगी दवाखान्यांमध्ये कोरोना प्रतिबंधक लस दिली जाणार आहे.

'मी जबाबदार' मोहीम

देशात व महाराष्ट्रात कोरोना प्रतिबंधक लसीकरण जरी सुरु झाले असले तरी राज्यात कोरोना रुग्णांच्या संख्येत पुन्हा वाढ होत असल्याचे दिसत आहे. म्हणूनच राज्यात कोरोनाचा संसर्ग रोखण्यासाठी दि. 22 फेब्रुवारी 2021 रोजी मुख्यमंत्री उद्धव

ठाकरे यांनी सर्व जनतेस स्वयंशिस्तीचे आवाहन करून मी जबाबदार 'या मोहिमेची घोषणा केली .तसेच 'मास्कचा वापर', 'हात धुणे 'आणि' सुरक्षित अंतर 'या त्रिसूत्रीचा अवलंब यापुढेही करत राहण्याचे आवाहन त्यांनी जनतेस केले .नसता राज्यात पुन्हा एकदा' लॉक डाऊन'ची परिस्थिती ओढवू शकते असा इशाराही त्यांनी दिला' .मास्क घाला ,शिस्त पाळा आणि लॉकडाऊन टाळा 'अशी सूचना देखील त्यांनी यावेळी दिली 11. मात्र लॉक डाऊन हा काही पर्याय नाही ,हे जरी खरे असले तरी जनतेने स्वयंशिस्त बाळगून शासन व प्रशासनास सहकार्य करणे ही प्रत्येकाची जबाबदारी आहे .कारण कोरोना लसीकरण सुरु होईपर्यंत मुंबईत दिवसाला 300 ते 400 पर्यंत रुग्णसंख्या कमी झाली होती ,पण काही दिवसांपासून 800 ते 900 रुग्ण दिवसाला आढळत असून राज्यातही दररोज हजार ते दीड हजार रुग्ण वाढत आहेत ,ही बाब गंभीर असल्याचे मुख्यमंत्र्यांनी म्हटले . गेल्या वर्षी कोरोना सुरु झाला तेव्हापेक्षा आता आरोग्य व्यवस्थेत मोठ्या प्रमाणात सुधारणा झालेली आहे .तरीपण कोरोनाचा वाढत चाललेला संसर्ग थांबविला नाही तर आरोग्य यंत्रणेवर कमालीचा येईल .म्हणून तिच्यावरचा ताण वाढू नये याची प्रत्येकाने खबरदारी घेण्याची आवश्यकता त्यांनी व्यक्त केली 12.

महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेवर झालेला कोविड'चा परिणाम

राज्याचे अर्थसंकल्पीय अधिवेशन 1 मार्च 2021 रोजी सुरु झाले , त्याचा प्रारंभ राज्यपालांच्या अभिभाषणाने झाला .त्यात कोरोनाच्या संसर्गाचे संकट आणि त्यासाठी कराव्या लागलेल्या उपाययोजनांमुळे राज्याच्या अर्थव्यवस्थेवर मोठा ताण पडला असल्याचे नमूद केले .त्यामुळे राज्याच्या महसुलात 35 टक्क्यांची घट होणार असल्याची आकडेवारी महाराष्ट्राचे राज्यपाल भगतसिंह

कोश्यारी यांनी आपल्या अर्थसंकल्पीय अभिभाषणात सादर केली . अर्थसंकल्पीय अंदाजात महसुली जमा 3 लाख 47 हजार 456 कोटी अपेक्षित असतांना प्रत्यक्ष वसुलीचे आकडे 35 टक्क्यांनी कमी आहेत . म्हणून राज्याच्या अर्थव्यवस्थेवर अधिक ताण पडून ती कोलमडू नये यासाठी प्रत्येकाने जबाबदारीने वागणे गरजेचे आहे .

निष्कर्ष

महाराष्ट्र शासन व प्रशासनाने राज्यातील कोरोना महामारीचा प्रादुर्भाव रोखण्यासाठी अहोरात्र काम केलेले आहे . राज्याचे मुख्यमंत्री ,आरोग्यमंत्री आणि गृहमंत्री यांनी सातत्याने कोरोनासंबंधी माहिती देऊन जनतेस आरोग्य शिक्षणही दिले . त्याचाही सकारात्मक परिणाम जनतेत दिसून आला . कोरोना महामारीमुळे निर्माण झालेली आपत्ती हाताळत असताना महाराष्ट्र शासनाने केलेले नियोजन व राबविलेल्या उपाययोजना प्रभावशाली होत्या . त्यामुळेच या कोरोना आपत्तीला हाताबाहेर न जाऊ देता व्यवस्थितपणे हाताळत ती नियंत्रित ठेवणे शक्य झाले . याचे संपूर्ण श्रेय महाराष्ट्राचे शासन व प्रशासन यांचेच आहे. 16 जानेवारी 2021 पासून संपूर्ण देशासह राज्यात कोरोना प्रतिबंधात्मक लसीकरण मोहिम सुरु झाली . तरीदेखील नव्याने आलेल्या नवीन कोरोना विषाणूचा सामना करण्यासाठी राज्यातील जनतेने जागृक राहणे गरजेचे असल्याचे सांगत मुख्यमंत्र्यांनी जनतेला कोरोना विषाणूविरुद्धच्या युद्धात जिंकण्यासाठी घ्यावयाच्या दक्षतेची त्रिसूत्री सांगितली असून त्याचे अनुपालन करणे राज्यातील जनतेचे आद्य कर्तव्य आहे . त्यासाठी राज्याचे मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांनी जनतेसाठी " मी जबाबदार " हा जो स्वयंशिस्तीचा मूलमंत्र दिला आहे , त्याचे अनुपालन प्रत्येकाने केले

तरच कोरोना विषाणूचे समूळ उच्चाटन करणे आपणास शक्य होईल.

संदर्भसूची

1. मार्मिक ,दि .26 डिसेंबर 2020, पृ.19
2. बुलेटिन ऑफ युनिक अकॅडमी ,जानेवारी 2019, पृ.9
3. मार्मिक ,दि .26 डिसेंबर 2020, पृ.15
4. कित्ता ,पृ.21.
5. बुलेटिन ऑफ युनिक अकॅडमी ,जानेवारी 2019, पृ.9
6. दिव्य मराठी ,दि .17 जानेवारी 2021, पृ.1
7. लोकसत्ता ,दि.17 जानेवारी 2021, पृ.1
8. सकाळ ,दि.17 जानेवारी 2021, पृ.1
9. लोकसत्ता, दि .24 जानेवारी 2021, पृ.4
10. दिव्य मराठी ,दि2 . मार्च 2021, पृ.1
11. सकाळ ,दि22. फेब्रुवारी 2021, पृ.1
12. कित्ता ,पृ.8.
13. सकाळ ,दि2 . मार्च 2021, पृ.1

PRINCIPAL
f.S.S.'s.Smt.V.U.Patil Arts &
Science College
Sakri, Tal Sakri, Dist.Dhule